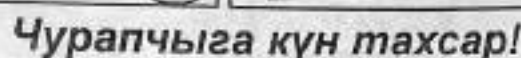

Маарыкчаан
ыччаттара

ЭРГИЧЧИ
КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ
СЭНЭН 6

САНА ОЛОХ

2022 жыл
Тохсунньу
28 күнэ
Бээтинсэ
№ 3 (11829)

Чурапчы улуусун хаһыата

● ХАҢЬАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР ● sanaoloh

бэзтінсэ тохсунньу 28 > субуота тохсунньу 29 > баскылыанна тохсунньу 30 > банидизинньик тохсунньу 31 > олторсунньу 1 > сарыаз толунньу 2 > чэппизэр олунньу 3

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

— КОВИД-19 —

Айсен Николаев: Республиканская инфекционная больница в Якутске должна быть построена

В настоящее время разработка проектно-сметной документации объекта, которая находится на государственной экспертизе, сообщил Глава Якутии Айсен Николаев сегодня во время прямого эфира на ГТРК «Саха».

«У нас, к сожалению, нет специализированного здания в Якутске. И пандемия продемонстрировала, что на материально-технической базе системы здравоохранения 60-70-х гг. работать крайне сложно. Поэтому Республиканская инфекционная больница должна быть построена», - сказал Глава республики.

Комментируя итоги недавней встречи с Председателем Совета Федерации Федерального Собрания РФ Валентиной Матвиенко, Глава республики сообщил, что спикер верхней палаты парламента страны выразила поддержку в решении вопросов строительства здания Республиканской инфекционной больницы.

«Мы надеемся, что с 2023 года сможем при поддержке Валентины Ивановны Матвиенко добиться того, чтобы финансирование данного объекта из федерального бюджета было открыто», - отметил Айсен Николаев.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— ДОРУБУЙА ХАРЫСТАБЫЛА —

Александра Седалищева: Эмчиттэр куннэтэ түбүгүрэллэр

Өрөспүүбүлүкэ 353 коронавирус дьанар сутуллуу тохтообот. Ыалдьар түгэннэ тугу ынар, хайдах харыстанар туһунан Проколий Сокольников аатынан Чурапчытаабы Киин балыыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы Александра Седалищеваны кытары кэпсэтибит.

Коронавирус сибиктэ билиннэбинэ, бастаан тугу ыныахтаахпытый?

- Бялддыбыг киши поликлиникаба кэлэр туруга суох буоллабына, тутатына поликлиника регистратурагыгар 41-232, 89618696926 нүөмэрдэринэн эрийэн, быраас вызовыгар сирүйтүрар.

Сууканы төгүрүк икки сунал лиинийэ
төлөпүүнэрэ үлэлииллэр, 8-961-869-68-78, 8-964-
420-28-33, 122 нүөмэринэн эмиз эрийиэххэ сөл.

Поликлиникаба кэлэн көрдөрөн туруктаах киһи
бырааска киһирэгийэр электроннай уочаратынан
суурйтаран кэлэр, туспа аанынан, итинэнэ 41-232,
89518696926 нүөмэрдэргэ билсэр.

Күн бүгүн үс быраас вируснай инфекцияа
симптомнаах дьону тусла кере ололорлор. Икки
дэиһэн хаман кэрийэн керүүгэ табыстылар.

[illegible]

Тугунаан эмтэнэбитий?

[illegible]

Ыларыны сэтэриппэт наадаттан ыарыһах эрсиими
тутуһуохтаах, нокуруусканы аччатыахтаах.

- Дяаны кытта хайдах утарылаһабытый, иммунитеты хайдах бөгөргөтүңзбитий?

- Илийнни мьхлалаан сууна сьлдьяаха эбэтэр спирт састааптаах салфетканан сотто сьлдьяаха. Кирдээх илийнэн мунуну, айабы, харабы тытымыахаа наада. Саамай ыарыыттан харыстыыр биир препарат көрүгүнэн аскорбиновой кислота буолар. Күннэ биир кыраам аскорбиновой кислотаны сизэхэ сөп. Ыалдыыбат наадаттан уопастыбаннай мистэбэ сьлдьяыны тохотуу, билигин үгүс үлэһит, оскуола оолоро тэйиччигтэн олонор үөрэнэллэр, үлэлииллэр. Элбэх киһи сьлдьяр мистэтэгир сьлдьян эбэтэр үлэлээн кэлэн баран, сылаас уунан мунун, айабын сайбанар, сирэйин суунар. Вирус маннай аяаха, мунуга, хараха киирэр. Ыарыы тарбамматын сэрэтэргэ саамай табыгастаах көрүгүнэн вакцинаны ылыы буолар.

- Сүхал көмөнү ынырдахха быраастар төһө түргэнник кэлиэхтэрэй?

100-кэ чугаһыыр. Эмчиттэр билигин күүстээх үлэбэ сылдьаллар, барытын көрөр-истэр туһугар күннэтэ түбүгүрэллэр. Эбии биригээдэлэр тахсан үлэлиллэр.

- Харыстанарга туох ньыманы туһанабытый?

- Бастатан туран, маасканы, эрзһиниз бэрчээккһини кэтии, коронавируһу утары вакцинаны ылыы, дистанцияны тутуһу, уопастыбаннай миэстэбэ сүлдэартан туттуһу, ылдьан баран дьону сыһыарбат туһуттан дьыаба олоруу.

- Анаалыны ханнык күннэргэ туталларый? Төхө түргэниик быһаарылларый?

– IXХА-методын ан аналыс быһаарылла турар, быраас анаатабына биридэ ылыллар. Анаалыһы ылыыга туспа эвакобизигээдэ үлэлиир, дыһынэн кэрийэн анаалыстары ылар. Анаалыс куннэн биллэр.

Төгө да бялдьыы ахсаана элбээбитин үрдүнэн үгүстөр ыарыыны чэлчэкирик аһарыналлар. Оттон ыарыыттан харыстанар ныйма биир эрэ – ол быһыыны ылыы. Чэҕизин буоллун!

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгээнэрэ

Токсуньш 17 күнэ. Ил Түмэн XXXIII (уочарата суох) Ылгырылсах пленарнай муһнабар сүрүн көрүлүмүт боппуроһунан «Аһаас быһаас тиһигэр олохтоох салайыныы биир кэлим биригэсиптэрин олохтоһун» диэн олохтоох салайыныыга ularытыылары киилэрэр Федеральнай сокуон сана барыта буолла. Дькутааттар Саха сирин парламенын этиилэрин Госдуммага бэлэмнээн киилэрэһхтэрэ. Тустуу көбүлээгиннэ Ил Дархан өйөбүлүн биплэрдэ. Пленарнай муһнах иннинэ бу сокуон барытын уопастыбанньыктар, муниципальнай тэриллилэр, баһылыктар, дькутааттара элбэхтэ дүүлэстилэр, санааларын этиинэлэр. Сокуон олохтоох бэйэм салайыныыны биир таһымнаах онорон, норуоту быһааска чулаһатар, үлэни сүрүннүүрү судургутар соруктаах. Айсен Николаев бэлэстэбиппин, өрөстүбүлүккэ кылгас кэм иһигэр кизин дүүлэһии түмүгэр үлүс боппурдоо быһаарыллан бэриэстэ турбаттар. Ол курдук, муниципальнай тэриллилэр кыраньыссаларын боппуроһа — өрөстүбүлүк административнай-территориальнай тутуу ularыыра суога. Нэһилэктэр бэри оннунан хаалыахтара. Сана тарыбын бэлитиһэттэр, тыв сиртэр чэпчэтилэргэ, социальнай инфраструктураны сайыннарыыга боппурдоотар ularыыбатарынан, дүүлэһиигэ турбаттар. Баһылыктары таһы бэрэздэтин субъект бэйэтэ быһавар. Муниципальнай тэриллилэр эканэмикаскэй балаһыанньаларын уонна үбүлээһиннэрин быһаарыы — сүрүн боппурдоо. Элбэтэр дьон олоһун дьаһабын таһыма уонна хаачыстыбата тутсан иһиэхтээх. Бу — ularыыы хайысхатын бастакы соруга. Быһаас биир кэлим таһымсар муниципальнай боппурдоотары быһаарыы судургутууога. Дьон билигин курдук бэйэ-бэйэлэрин хатыһаһар үлэни тоһорор олохтоох быһаас өрөс таһымынан төттөрү-таары сүүрбээх, чолпу биэр быһаас уорганыгар кыһаһатын быһаарар буолуога. Судаарькыбаньнай уонна муниципальнай быһаас сүрүн соругунан олох хаачыстыбатын тупсарыы буолар, — диэн Айсен Николаев тоһоолоһон бэлэстээтэ.

Тохсунньу 19 күнэ, Бу күн Дьокускайга РФ айылҕа ресурһапарыгар уонна экологияга министириэ Александр Козлов кэллэ, Ойуур баһаартан харыстыырга федеральнай бүддьүөттэн эбии үлэхчир көрүлүүбүтүнэн сибээстээн федеральнай министриэ 2022 сылга баһаар сезонугар бэлэмнэниигэ субо муннаагы ыйтта. Ону тэнэ Козлов 2022-2024 сылларга көрүлүүбүт үбүлээнин чэрчитинэн эргийиэн омин-уотун, нэһилиинныпаз пууннаны харыстыыр инжениернай тутуу эбийиэктэрин болтурсуотун көрдө. Маны сэргэ геологияга федеральнай бырайыагы оплохо куллэрити болтуруостарын дүүлүһэтиилэ «Айылҕаны чөл хаалларыы өрөспүүбүтүкэ сүрүн эбэллэннэлэ. Маны хааччылыыга Араасыйма сааптата септөөх көмөнү онороро махтаппавх дыала. РФ Айылҕа ресурһапарыгар уонна экологияга министриэсибэтэ уонна РФ Бырайыагытыстыбата ойуур баһаардары сатыырхайвен туар кэмнэтирэр, ону этэннэ билгварыта септөөх көмөнү онорбуттара. Быйыл сайын эмиз кураан буолара күтүллэр, ол иһин биллинииттэн ойуур баһаардарын бохсууга аналлавх бэлэмнэнии бара турар. Муннааха амы сайын тустаах болпуруоска туох-ханньк миэрлар уталытыллыаха ыйыллыахтаахарын дүүлүһэстибит уонна

өрсөтүүбүтүлэх үлэлэлхтээх хайысхатв федеральнай талымооах былаанна юуриитын быһаарыстыбытх, — диэн Ил Дархан иһитин-хэрдэ.

Тогсунхын 21 күнэ, Эрхсүлүүлүктэзди сунал
ыстап мунуцабар «коронавирусунан ыалдыы
балаһынньата сьтырхайбыт» бэлэстэтилар.
Бүтэһик түөрт күннэ ыалдыыбыт дьон 80% Дьонууска
куоракка тиисэр. Мэнэ Ханаласка, Ханаласка,
Алданга, Уус Алданка уонна Чурапчыга быһыы-майы
кылаппыт 62 ыарыах реанимацияба сьтарылтан
10 киһи туруга ыарахан. Бу бары вакцината суох дьон.
«Билипин ыалдыыбыт дьонтон үгүстэрэ дьаны арыый
чэпчээтих аһарыналлар эрэри, сана штатим салгыы
хайдэх буолара биллибэт. Баһыһаба ордук хат
дыахтаһтар уонча кырдаас дьон хиринилэрэ элбэстэ.
Нэдиэлэ сабаланыытыттан кыра оҕолор ыалдыаллара
элбэстэ. ыалдыыбыт дьон 28% оҕолор ыаллара,
— диэн Ил Дархан эттэ. Улуустар баһылыктарыгар
вакцинация тэтимин ыһыктыбаттарыгар этилиннэ.
Бүтүһнү турулуан 6 улуус вакцинацияга 70% кырбэиэт
тийэр илэж.

Тохсунныу 22 күнэ. Айсен Николаев төрөөбүт күнүгэр Котогоровтар-Фурса дизин элбэх ололоох дьиз хэргэниэ ыалдьытта. Айсен Сергеевич бэйэтэ этэрзини, төрөөбүт күнүгэр урулуттан улутустарга, куорат таһыгар сылдьар, дыону-сэргэни кытары мөрдүлэр үгэстээх. «Мэньк ыйыкка сылдьан, мин Котогоров-Фурса дизин элбэх ололоох дьиз хэргэни кытары биясибитим, Антон ыла мин айылаахтик, сылаас сыйынтан бигэни 25 ололоох дьиз хэргэни кытта билсэбин. Соторутаагыта социальнай ситиминэн төрөөбүт күмүр өсө төгүл кучуларга тийэ сылдьарым туһунан ыйырыы түпүтүм. Онуоха бу Саха сиригэр Ийэ сыһынан көрсүһүү ураты болоннон буолар. Кээнннн көрсүһүүбүтүтүн баттах ололор биллэ улааппыттар. Кыл эрэ бэйэтэ номнуо ыал буолбүт, бизэ сизин улаатан эрэр, Антон бэрэсидьизин буолупун бааһарар Рома номнуо 9 сааһа. Бу дьиз хэргэн соһуһу балэх онордо — ырыа ыллалыттар, минньигэс туордунан күндүлэттилэр уонна төрөппүтэрбин кытары мингин урулудавыттарын бэлэхтээтилэр. Улахан ханайыстыбалаах ыал ололоро кыраларыттан үлэлтн үөрүйэхтэр, төрөппүтүргүт туһа дьэно. Ханайыстыбаларыгар сыгылаахтар, лончлаахтар, козалаахтар, индейкалаахтар, оннообор страус баар! Төрөппүтүтүн кытта ханайыстыбаба үлэлэрин-хамнастарын, судаарыстыба онорор өйөбүлүн туһунан хэбэсттибит. Хомойуох иһин, бу көмөнөн сорох дьиз хэргэтэр туһаналлара арыт кыаллыбат. Ыйыллыбыт көмөнү кэлигэр бизэни баппурустүтүр көмөһүөх буоллум. Мэньк дьиз хэргэтэр көтүөнэ утумнааһынын салгыттар, төрөбүт өрөстүбүтүкэбит чэпчэйэригэр тирэх буолаллар! — дьин Ил Дархан бэйэтин Инстаграмыгар суруйбүт.

Тохсуунь 22 хүн, Ил Дархан Унхэ Бүлүүг үлэлзэгэ. Министэргэр тийгээх юни өрөстүбүлүүгэтээд сунал ыстааг мунчабын ылта. Кичи баһылыктарга коронавирусу утары быһыны бизирли уонна ревакцинацияны күүһүрээгэ соруйда. Нурбада уонка Бүлүүгэ вакцинаны улахан дын 80% ылбытын холбурга абалла. Доруубуйа харьтабылын эбийиэктэргэ тохтоло суох үлэлиллэрэн, эпидемиологическай быһыылтэн-майыттан көрөн эбии хаччактаарыны, ол иһигэр ыраактан олорон үөрэни боппурдуһун

сулалжык быһааралларыҥ ыйда. Ил Дархан ураты
хонтуруолга атын илүүстартан, Дьокхуускайтан, ону
сэргэ өрөстүүбүлүкэ таһыттан кэлээччилэри, ол иһигэр
дистанционнай үөрэтийи киирбигинэн дьизлэригэр
төһүкөр устудьуоннары ылаһтарыгар соруудахтаата.
Эминэн-томунаҥ, көрөнөвирутуу бэрэбэрэкииригэр
тиэһинэн ордук кыра нэһилииччылыах мууннарга
бөлүһөтөнү уураҥа эгээ.

Салгыы Үөһэ Бүлүүгэ Айсен Николаев элбэх кыбартыраларыг таас дьыа үлэһэ киирэр бэлтэ түгэнигэр кыттыыны ылла. Исидор Барахов уулуссатыгар олорбут 28 ыал хабарбах дьыаэттэн көһөрүү бырапырааматынан сана квартираланнылар. Киилэргэ күлүүстэри Ил Дархан Айсен Николаев үөрүлээх быһылыга-майгыга туттарда. Үс мэндизмээнээх 1700 кв.м. иэннээх сана, сырык дьыа биердии уонна үстүү хосторх кыбартыралардаах.

Улууска сырбытын кэмгэр Ил Дархан Быйыл сайын бас ыйын 20-21 күннэригэр Үөһээ Бүлүүгэ ытыллыахтаах Олонхо ыйыһаар бөлөмнөни уонна тэрийэччи ытыт бөлгүрүстөрүн көрдө. Олонхо ыйыһаа Саха АССР тэртүтүмнүгэ 100 сылыгар уонна Арассыыйа Коруттарын культурунай нэтиллиэти бэлэрин сылыгар ытылларынан, үрдүк таһымнаахтык тэриллээхтээх. Бөлөмнөни 2020 сылтан быылааннаахтык ытыллыбыт. Билигин сазыйа сүрүнэ — бары бөлүстүмүт тэрээннэрим олоххо киллэрэргэ үлэ тиһаар дизри ымпыктаан-чымпыктаан онскуллуктаах. — диэн Ил Дархан бэлэттээн эттэ. 2200 миэстэлээх трибуналаах түтүлгэ, кымыһы иһэр киин, Аал Луук мөс күтү көрсөр сир, Аар-Баһах сэргэ, Өрөстүү Бүлүүгэ алыата тутуллаллар. Үтүө дыала хамсааһынын хас да тутууну ыамыйа бүтүөр дизри түмүктүүр былааннаастар. Ипподрому еремуһуннэттэрэ. Тэрийэр кэмтитэчч Үөһээ Бүлүү уонна Андреевскай элиэтиннэлтэригэр массыына соолун аспааллыыры, ыйыах ытыллар сиригэр киһэр суолу онорууну контуруоллуур. Курамыкы биэрэтии, Култура уонна сыннылаан нааркатын, Үөһээ Бүлүүгэ оҕо былааннаахтык туспары үлэлэрэ болдубор түстүтэниэхтэрэ.

Тохсуннйы 22 күнз, Москвагабы уонна Русь
буттуну Сибэтиэй Патриарх Кирилл өрөстүүбүтүз
байылыга Айсен Николаевы кинээс «Александр
Невский» Нууна Православнай таһара дьиэтин
уорданынан наҕараадалаһыр туһунан ыйааһа
илин баптааты. Сибэтиэй Патриарх азыттан үдүк
наҕараадаһы уонна ээрдэ суругу Дььокуускай уонна
Ленский архиепископа Роман тутарда.

Төхсүүнүү 22 күнэ. Бу күн илгэртэн Айсем Николаев Дьонуускайга Уоластыбаннай клиникэ ачылыбыгыт санга колданиинтэ сырытта. «122» биир кэлим нүмэригэн быһа сибээс үлэтин кытта билгистэ. Кинингэ дүөрөт биэс поликлиникатын клиникта холбоомугут. Сарсыарда 8 чаастан күнүс 18 чааска дистри ерөбүтэ суук 100 оператор үлэлиир. Күннэтэ 15 тыһ. кыһа эрийэн тийэр. Түүннү өтүтүр Доруубула харыстабылын министристибатин суһал линията эмиз «122» нүмэринэн үлэлиир. Кэлэр нэдиэлэсэ колданиин иннини түүннэри үлэлиир эрэсигин быһаарыахтара. Бу «122» нүмэртэ эрийэн бырааны дьыбэ ытырыаха, поликлиникага приемна сурутарыаха, социальнай көмүскөл болтуруустарыгар, психополыческый субэгрэи кыдыраха, волонтердарды кытта сибээсстаниһэртэ сөл.

Афанасий НОВ,
Ил Дархан преем-сэжүрэтээр.

— ТЫА ХАҢЛАЙЫСТЫБАТА —

СЫЛЛААҢЫ БЫЛААН ТУОЛБАТА

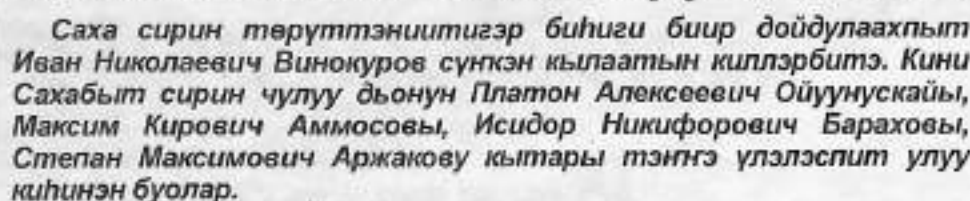
Нэгжлэлэгчтэр	Былаан 2021 с	2021 оыл олчуоттуур ый түмүгүнэн				тохсунньу - ахсынньы 2021 сыл			
		ахсынньы		(- +) туомна	галоруу %	былаан	факт	(- +) туомна	галоруу %
		былаан	факт						
Алабар	480,0	8,21	3,85	-4,36	46,9	480,0	447,973	-32,0	93,3
Бахсы	275,2	4,71		-4,71	0,0	275,2	278,820	3,62	101,3
Болтоно	70,0	1,20	0,134	-1,07	11,2	70,0	84,687	14,7	121,0
Болугур	484,2	8,28	29,926	21,65	361,4	484,2	507,676	23,5	104,9
Ареылаах	213,9	3,86	4,616	0,96	126,1	213,9	161,976	-51,9	75,7
Кытаанах	173,5	2,97		-2,97	0,0	173,5	180,014	6,5	103,8
Мугудай	371,3	6,36	6,878	0,53	108,3	371,3	303,487	-67,8	81,7
Одзулуун	392,8	6,72	4,97	-1,75	74,0	392,8	375,680	-17,1	95,6
Соловьев	497,7	8,51	2,257	-6,25	26,5	497,7	428,373	-69,3	86,1
Сылак	471,0	8,06	3,310	-4,74	41,1	471,0	391,767	-79,2	83,2
Талей	376,5	6,44	1,635	-4,81	25,4	376,5	261,558	-114,9	69,5
Хадаар	420,0	7,18	2,952	-4,23	41,1	420,0	368,755	-51,2	87,8
Хатылы	177,6	3,04	1,651	-1,39	54,3	177,6	117,711	-59,9	66,3
Хайахыт	181,6	3,11	1,187	-1,94	37,5	181,6	176,819	-4,8	97,4
Холтодо	235,2	4,02	4,407	0,39	109,6	235,2	197,128	-38,1	83,8
Чапыр	428,6	7,36	8,370	1,02	113,9	428,6	477,434	47,9	111,1
Чурапчы	15,0	0,26	0,897	0,64	345,0	15,0	21,575	6,6	143,9
Улуус үрдүнэн	5265,10	90,1	77,020	-13,04	85,5	5265	4781,43	-483	90,8

Ааспыт 2021 сылга 5265,10 туонна үүтү собогуоскалары быһаарнаах этибит. Ити ол иһиннээм сыттан кыра. 2020 сыллаахха 7400 туонна үүтү собогуоскаларбыппыт. Ааспыт сылга 4781 туонна үүтү собогуоскагаан, быһааны 483 туоннаман толорботубуз. Маныаха биэр сүрүм биричиинни элээк сеп. Чааһынайдар, сорох хаһаайыстыбалар сүөһү төбөтүгэр 35-тии тыһ. солк. ылан баран, үүтү туттарбалытар. Ынах төбөтүгэр харчы ылбыттар үүттарин 10 солк. туттарар балаһыанньалара олохтоһуота. Аны күһүнүн ныйраһы иһэтин кылары холбуу ылган кэбиллэр үлэс олохсуйда.

Сылы түмүктүүр ырга үт собогулжатын
 былаанчын Болугур, Арзылаах, Чакыр,
 Хоптобо, Мугудай нэһиликтэре толордулар.
 Ол эрэри үгү тобо-хоро ыатылар
 дияхсэ былаан олох ыра, 10 туоннаны
 иһинэн, Оттон сыллаабы былаанчын үчүгэй
 көрдөрүүлэхтик Болугур, Чакыр, Бахсы,
 Кытаанах нэһиликтэре толордулар.

Сыл турлугунан улугуста 18682 ынак суулгуну, ол ичинер 7322 ынак ынабы, 16486 сылгыны, ол ичинер 12482 бизни митан турабыт. Кинилери этенге кыстыгы туротат, элбэк тарууу ылар, ылылар бордуусуяны элбэтэн, дьоммутун-сэрэбигин олохтоох кыбанай урум аһынан, этинэн хааччылар сорул турар.

Александр СЛЕПЦОВ.

Тихон Михайлович Каженкин
затынан Арыылаах орто оскуолатын
130 сылын туолар өрөгөйдөөх
үбүлүйүтэр оскуолабыт выпускнига,
биир дойдулаахпыт Михаил Егорович

Оскуолабыт	үөрэнзэччилэрэ
Саха АССР	терүттэниитигэр
анаммыт научнай	— практической

Кини холобуругар иитилэн
дүүлурдаах, кыһамнылаах,
сатабыллаах ыччаттар үүнэ
туруохтарын баһарабыт.

Унхуйаан

Онтон 1932 с. саамай кыра «Сага» олон тоолуу
лин үрэх 12 ыала түмсэн, ону Е.С. Борисов, П.Д.
арашиков – Мамай Сылдырыкыга кииннэнэн

Үөрзбүрийн

Өрсүүбулукэ салайааччыларынан Тья хаһайыстыбатын миниистирин бастагы солбуйааччытынан үлэлзэбит Николай Николаевич Попов, СӨ оро спорт огулатын дириэктэринэн үлэлзэбит Михаил Егорович Дружныхов буолаллар. Итинник биир дойдулаахтарбытын ааттыыр буоллахха олус элбэстэр. Кинилэр нэһиликтэрин кытта ыкса сибээһи тутан, айа-тута үлэлиллэр.

1973 с. 60-оо саад 45 мястэлзэх дьяаһыла саад буолбута. 1977 с. 2007 сылга дизри сэбиздиссэинэн РФ үөһэбириитин туйгуна Беляева Прасковья Петровна үлэлзэбитэ. Иитээччилэринэн ер сылларга Каженкина Анна Софроновна, Петрова Анна Никифоровна, Барахсанова Анна Пантелеймоновна, Новгородова Мария Егоровна уонна да атыттар үлэлзэбиттэрэ. Билигин уһууаан 25 оҕолоох, 14 үлэһиттээх.

Культура

Нэлчилээд бастаахын өмнөхөн хөдөрлүүлж, анал үерхэхтээх уонна уфун кэмнээ Борисов Семен Семенович уонна кини кэргэнэ Борисова Татьяна Семеновна ситиһиилээхтик үлэлээбиттэрэ. Итиннэ таһынан олохтоох араадыһаны өр сылларга Попов Семен Давыдович, кини кэнниттэн Попов Лука Луиич, Евдоким Матвеевна, Егоров Герман Иванович үлэлтээ сылдьыбыттара.

Доруобуйа харыстабыла

1993 с. бизлээр- акушерскай пуунугар 4 үлэһиттээх
врачебнай амбулатория аһыллыбыта. Манна
бырааһынан Марфа Афанасьевна Попова, Т.Т. Ван-
Чу-Лин, акушерканын Д.Н. Попова үлэһиттэрэ.
Билигин бизлэринэн Е.Д. Попова, сиестэрэнэн
Т.П. Барашкова үлэһитлэр. Нэһилиэкпитигэр 25
сыл устата санитарканын үлэһит, доруобуйа
харыстабылгар үгүс сыратын бизрбит Герой-Ийэ
Анна Петровна Лазарева аатын умнубаппыт.

Екатерина ПЛАТОНОВА.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

НАСТЯ ДЬЯКОНОВА-АНАНАС

Биллэр insta -
БЛОГЕР

Тапталлаах Чурапчыбыт олус элбэх малаан-
наах, араас хайысхаларынан дьарыктанар эдэр
ыччаттаах. Чурапчыбыт биир биллэр блогерын,
вайнерын Ананастын, ол эбэтэр Настя
Дьяконовалыын кэпсэттибит.

- Настя, бэйэбин билиһиннэр
эр...

Мин 16 саастаахпын,
С.К.Макаров аатынан
Чурапчы гимназиятын 10-с
кылааһын үөрэнээччитэбин.

Настя, эн
Чурапчыбыт биир
бастың блогера, вайнера
буолабын. Дьонго-
сэргэбэ ордук «Ананас»
дизн аатынан биллэбин.
Тоҕо, хайдах бу ааты
ылбыккын кэпси түс
эр.

- «Ананас» дизн аатым мизхэ
кыра кылаастан баар. Биир үтүө
күн бииргэ үөрэнэр кырайттарбын
кытта фрукталар ааттарынан
ааттаныахха дэспиттэ.
Ким аатыгар ханнык фрукта
барсарынан дизн буолбута.
Дьүөгүлэри ким эр «Апельсин»,
ким эр «Груша», онтон мин
Анастасия бизнээн «Ананас»
буолбутум.

Вайнер, блогер
быһыытынан хаһан
бастаагы холонон
көрбүккүнү, хайдах
сабалаабыккыны?

- Утуйаан сабаттан ыллыры,
үтүөкүлүүрү, артыыстыыры
сөбүлүүбүн. Ону таһынан сыанаба
тахсарбын олус сөбүлүүр,
сансэрэр буолан, дьиз кэргэмэр
куруук бэйэм туруорбут
кэпсэтирбэр көрдөрөөччүм. Кыра
эрдэхпиттэн, сана үчүгүйдик
устар төлөтүөннэр баар
буолуохтарымтан, «YouTube»
дизн сыһыарыны туттар
буолбутум. Манна атын дойду
оболоро арааһы барытын
устан таһааралларын
бэлэтии көрбүтүм.
Кинилэр курдук элбэх
подписчиктанан, биллэр-
көстөр киһи буолар
баба санааламмытым
эрээри, баба санаам
хаһан дэбаны туолуо
суох курдук этэ. Итинник
сайдды биллэх кэлэр
өссө да ыраах дии саныырым.
Ол да буоллар, биир дьүөгүбүн

кытта
дьээбэлэнэн, араас
тэттик күлүүлэх видеолары,
атыннык эттэххэ вайнны уонна
экин араас ас ырыскалгарын
«YouTube»-ка таһаарар
буолбутум. Онтон Инстаграм
сыһыары быдан

сайддыбытын,
элбэх киһи олорор,
көрөр буолбутун
итиэнэн
туттарга
судургутун иһин
бу сыһыарыга
көспүтүм. Бэйэм
бабабынан, ким да
ыйыта-кэрдитэ
суох, оскуолаба,
буолар араас

дьизбэр көрдүүс
видеолары устан,
Инстаграм
акхауммар таһаарар буолбутум.
Страницабын @anapaaaaaas дизн
ааттаабытым.

Эппитин курдук
видеоларын
сүрүннээн
көрүүсүтэр,
дьиннээх олохтон
быһа тардылар.
Тоҕо чуолаан
бу хайысханы
талбыккыны уонна
хантан идийэбин
ылабыны?

Манньк көрдүүс
видеолары устарым
саһана мин курдук Инстаграмы
туттааччылар абыдаһтар этэ.
Видеоларым бастаан оскуола
оботун уонна ийэ оботун
кытта сыһыанын туһунан
этэ. Тоҕо дьизэххэ, оҕо саас
дизн умнуллубат, саамай
сырдык, ыраас, элбэх көрдүүс
түгүннэрдэххэ кэм дии саныыбын.

Ону таһынан, оҕо уонна
ийэ сыһыана эмиз
хас ыал аайы тус-
туста уонна бэйэтэ
көрүүсүтэрдэххэ,
үөрэтиллэх-
такайылаах.
Бу хайысха мин
сурутааччыларбар
ордук чүгас
буолбута. Мизхэ
идийэ араастаан
кирэр, бэйэм ис турукпуттан

тутулуктаах. Ол эрэн, үксүгэр
туораттан көрбүт эбэтэр бэйэм
түбэспит түгүннэрибэр вайн
онорон таһаарааччыбын. Ону
тэнэ подписчиктарым мизхэ
араас үчүгү суруктары,
баба санааларын суруйаллар,
онтон киһи санаата олус
көтөбүллэр, өссө да айыан-
тутуон бабарара күүһүрэр.
Элбэх вайн устан таһаарар
кэмэр орубуна пандемия
сабаламмыта, ол кэм
үгүс киһи «эйиэтин көрөн
сүргэбит көтөбүллэр»
дизн суруйаллар.

Инстаграм страницабар
30-тан тахса тыһыынча
сурутааччылааххын.
Эн таһаарыларын
Чурапчыбыт дьонго-сэргэбэ
эр буолбакка, Сахабыт сири
араас мунуугуттан сансэрэр,
сөбүлээн көрөллөр. Бу манньк
элбэх киһи көрүү, сөбүлүү дии
саныыр этин дуо?

Биллэн турар, элбэх
подписчиктаныахпын бабарар
этим. Бу бадам тутта
туолан испэтэбэ - араас
страницаны барытын арылган,
дьон болбосомтотун тарда
сатаабытым. Баба санаам
туоларын туһугар күүскэ үлэлээн,
туохха талааннаахпынан таба
тайаан, дьон-сэргэ сөбүлэбүтэ
буолуо дии саныыбын. Киһини
күлүрүтэр-үөрдэр дизн олус
ыарахан, ону билигин дьэ
өйдүүр курдуктун.

Дьиз
кэргэниң,
доброторун
бу дьарыккын
туох диһиллэрий?
Таһырдыа,
уулуссаба дьон
көрсөн биллэлэр
дуо?

Дьиз кэргэним
мизхэ өрүү өйдөбүл
буолар. Кыра

эрдэхпиттэн баба
санаабын барытын төһө
кыахтара баарынан тоһоро

сатыллар. Ол иннинэ
үчүгү уонна мөкү
өтүтүн араарга
үөрэтэллэр, сүбэллэллэр,
көмөлөһөллөр. Бу айар
үлээн үлэлээн бабарар
киһиэхэ саамай улахан
көмө дии саныыбын.
Онтон доброторум
эмиз мин дьарыккын
сансэрэрлэр,
сана вайннарбын
өрүү күүтэллэр. Уулуссаба,
уолсастыбаннай мизстэлэргэ

сырыттахпына, дьон
көрөн билээччилэр,
хаартыскаба
түһээччилэр.

Настя,
видеоларын
устаргар эбэтэр
Инстаграм ситимигэр
биллэр-көстөр киһи
быһыытынан туох
эмиз ыарахаттары
көрсөбүн дуо?

Вайннарбын устарбар
улахан ыарахаттары
көрсөбүтүн, ийиим киһиэхэ
устабын, оччобун барыта тутта
табыллар. Онтон ийиим суох
кэмгэр уһула сатаабаппын,
табыллыбатым билэбин.
Видеонь монтажтыырга кыра
эрдэхпиттэн үөрэммит буолан,

бу өттүгэр ыарахаттары
көрсөбүтүн. Көһнөрү олус элбэх
биримэни ылар.

Үөрэбин туһунан
ыйыттаахха, быһыл 10

кылааһы
түмүктээн,
эһиһил номнуо
оскуоланы
бүтэрэр
эбиккин.
Үөрэххэр
ордук ханнык
предметтэри,
хайысханы
сөбүлүүбүнү?

Ордукистория,
обществознание,
физкультура
уроуктары
сөбүлүүбүн.
Кэлэр ыйга физкультураба
өрөспүүбүлүкэтээби олимпиадаба
кыттыахтаахпын.

Үөрэбин, вайннар устууну
таһынан атын сөбүлүүр
дьарыктааххын дуо?

Үөрэбин таһынан гимназиябар
үтүкү куруһуогар сылдыабын.
Мань сэргэ оҕуруонан, туойунан
араас симэхтэри, оноруктары
онорорбун, айылбаны, кэрэ
көстүүлэри хаартыскаба
түһэрбим, видеога устарбын
уонна тас дойдулар, атын
норуоттар сонун астарын
астыырбын олус сөбүлүүбүн.
Дьиз кыһылларын иитэбин,
киһилэри көрөбүн-истэбин.
Биир ыттаахпын, 2
хомьяктаахпын. Морская
свинка ылан иитиллэн
бабарабын.

Туруорбут
сылагын, инники
былааннын
үлэстизин дуо?

Блогер
быһыытынан
дьонго-сэргэбэ туох
эмиз туһалаабы
толкундуохпун

бабарабын. Страницабар
сана интэриэһинэй, нуучалык
эттэххэ, познавательнай
рубриканы аспытым, ону
салгыы сайыннарым этэ.
Дойдубут, олорор сирбит
устуоруйатыттан сабалаан
атын дойдулар тустарынан
салгыы кэпсэтиһин, көрдөрүккүн
бабарабын. Онтон үөрэх туһунан
эттэххэ, эһиһил бүтэрэр сылым
буолан, ханнык экзэменнэри
туттарарбын, ханнык үөрэххэ
барарбын ситилии быһаарына
сылдыабын.

Настя, эн курдук вайнер,
блогер буолуон бабарар уонна
сана сабалаабыт оболоро
тугау сүбэлээн этэй?

Оболоро мин,
бастатан туран,
бабарыам этэ
ситиһиллэх үөрэби.
Үөрэх биллэги
кэмгэ, инникитин
бэйэбитигэр олус
наадалаах. Илгэн
кэмгитигэр
сөбүлүүр
дьарыккынан
дьарыктанан,
талаангытын
сайыннарын уонна тарааһыт
дойдугутугар туһалаах дьон
буоларга кыһаллың. Баба санаа
туоларыгар бары кыагы уран
туран дьулуһуң, баба санаа
туолар аналлаах!

Надя ПОСЕЛЬСКАЯ.

— КЭПСИЭХНИН БАҢАРАБЫН —

ЭРГИЧЧИ КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ СЭНЭН

(Суруйаачы Василий Дарбасов – Дабаччыма «Атыһыт Кырбаһаанкын» сэнэнигэр абыях тыл)

буолбуттара дин кэпсиклэр» [1, с.8].

Онтон суруйааччы өрөөбүт уһун өһүлэн, хоммутуоһун хоннорон, айымны кэрэһитэ буолбут, киһи килбиэннээһин, саха саарынын туһунан сыта-тура сэлэриирин аабыт: «Кырбаһаанкын баай төрдүн-уһун ахтар буоллаха: киһи хос эбэтэ ол Бордуулаах Удабан дин. Бордуулаахтан Оңтойор дин уол төрүүр. Бу уол улаатан, ситэн баран Уоһук дин уолу төрөппүт. Уоһук эмиз ситэн, ойох ылан, ыал буолан баран, син балайда байбыт, 350-ча ынах, сылгы сүөһүлэнэн Орто Алыһа олоһот. Ньукулай, Охонхой уонна Уйбаан дин үс уолу, Акимья, Прасковья, Мавра, Анисия дин төрт кыһы төрөтөн, барыларын ыал оһортоон баран өлбүт. Ньукулай дин сэлэммитигэр киллэрбит улуу баайбыт. Киһи инитэ Тыыллар Охонхой оһон байан баран, сизбигэр бизс харчыга суох буолуор диири эстэ арыгылаан, хаартылаан, дьадаһыт оһорон өлбүтэ үһү. Онтон үһүс уол Уйбаан байбатах, көннөрү бэйэтин сөлкө көрүнэн ыал буолан олоһот, ойох ылан Сэмэн, Ньурул, Охонхой, Бугдуун, Бүтүр, Бүтүр 2 (Саха Бүтүрү), Омукан Ыстапаан, Ньукулай уонна Өндүрэй дин барыта тоһус уолу төрөтөн, улаатыннан, киһи-хара оһортообут. Ол онугар инилэрэ иһхизн оһон урууну төрөппөтөхтөр, балтылар Мавра бизс оһолоһон Өймөкөөнгө олоһот. Төрдүбүт-ууслут ити курдук» [1, с.9].

Суруйааччы айымньытын тыла-өһө түс-бас, сэлэнин саас-сааһынан, хааһахтан хостоон эрдэди, ситэрэн-хоторон ааһаһыт тиздэрин ордорор. Ол да иһин ааһааччы эмиз тизтэбэһиз, наһылыччы аа-дьуо, астына ааһар, ыһынар, илэ чакчы буолуохтаабын курдук итэһэйэ. ардыгар, кырдыга да онук, дьибитти, сөбүлэһэн аһар. Киһи балаһа билэр-көрөр, истибит-билбит урукку кэмнэр уордалара, быралыйбыт күннэр-дьыллар күлүктөрүс саха дьонун сэрэгитин олоһот олоһо буолан, түргэнник тийимтиэ, өйдөнүмтүө буолан эрдэс. Сэнэниэ ааһабыт. «Ньукулай Уоһукабыс үйэтигэр үстэ кэргэннээ сылдьыбыт. Сааһын ситиитин сааһа киһи Уолбаа биллэр баай Силэпсизтэр оһоһо кийииттэрин Дьэбдэһийэ Силэпсизбэни ойох ылар. Ньукулайтан бизс хас сыл аба. Уолсайа отут сыл оһороллор да оһо үөскэбэт. Бу сана эриттэн быдан аба саастаах, хаста да оһолоһо сылдьыбыт, олус өйдөөх, судургу эрэри тыйыс майгылаах, танараһыт, эригэр үтүө сүбэһит дьахтары кытта отут сыл устата эйэ дэмнээхтик олоһоттарт. Кэргэниин буолбут бастагы сылларыгар эдэр киһи көрү-нары батыһан, арыгылаан-хаартылаан абата бизсбит баайын үксүн матайдаан кэбиһэр, сорох сүөһүтүн сут сылга быстарбыт дьонно босхо түнэтэн бизэр. Маны барытын көрө-билэ сылдьан абата уолун бу кэдэргэ измэлдытин биридэ да сэмэлээн көрөтөх. Арай биридэ нэһилиэк дьонно сылга биридэ ылар муньахтарыгар убайа Охонхой итирэн баран, берүктэ суох танаастаах-саптаах, тэлиэс-былаас сылдьарын көрөн Ньукулай сэмэлиир. Онтон сылтаан иһи-билэр этиһэллэр. Убайа Ньукулайы үлтү үөһэр: «Эн да холонһун», - дин хомуруйар. Итинтэн сылтаан иһи-билэр этиһэллэр. Итинтэн сылтаан уйулбата хамнаан быраата арыгытын-хаартытын бырабарга андаһайар. Дьэбдэһийгэр кэлэн итини эллитин дьахтара: «Убайын сыһа санарбыкын», - дин сэмэлиир. Онуоха киһитэ: «Дьолбун Дьокуускайтан булуом», - дин күһүнү дьаарбанкаба дьону кытта барар, биір аты миһин, дьобус өйүлэнэн-таймаланан айан суолун тутуһар» [1, с.10].

Философия наукатын доктора, профессор Авксентий Егорович Мординов суруйбута: «Сахалар бу дойдута балайда кэлим норуот эбэтэр хайа эрэ норуот сорботун быһыытынан кэлэн Өлүөнэ өрүс баһыттан Муустаах

муораба диири ыһыллан, тарбанан бу Хоту дойдун кылаанах усулуобуйатыгар түбэһэн, кэһтэр, эстэр кутталга кирибит буолуохтаахтар.

Ол урут хаһан даһаны көрөтөх күһүмэйдэрин хотор иһин охсуһууга бухатырды модун санааны, күһү — уоһу арбаһын, биір норуот быһыытынан түмсүү наада буолбуттун олох да модьуйуутунан үөскээн тахсыбыт буолуохтаах саха оһонхото» [2, с.131-132].

Устуруйа хааһыта, олох-дьаһах, күн-дьыл алтыһыта профессор А.Е.Мординов эгэрэ толору кырдыктаабын кэрэһэлээн кэпсир.

Ити курдук кыһалба ыһыһыта кыһарыйан, эрэй оһургу эһээрэдэһэн, Ньукулай быһыргы үйэни кыл имэрийэ төрөбүт-үөскэббит буолан, эр киһи биір тыллаах дьибитти, энчи этирээс эллит тылын толорон, киһи киһилээс, саха саарына буолан, тыыллан-хабыллан тахсар Ыллам-дьаллэм бэйэтэ, айбыт абата анаабыт баайын-дуолун ыһа-тоһо сырыттаһына, ыкса ыаллара, аймах-билэ дьонноро аатыгар үһүстэхтирэнэ, абата өрүү көмүскүүр ааһа сылдьарын, суруйааччы бэлэстиирэ бэрт олохтоох. Ол да иһин айбыт абата төрөппүт уолун билбэтэ кэлиэ дуо, дин сөрү сөбө эрэ саһыһын.

Суруйааччы сут, кураан кэлиитин ойуулаабытын ааһабыт. «Ордук ыарахан тыһыны, тыаппаах кыстык 1860 сылга үүнэр... Өймөкөөннө олус хаһын хаар түһэн, сылгы нымси кэриэтэ охтор, киһи да хоргуһан, быстаран өлүүтүн үһүс түбэлтэ бэлэстэнэр... Бу дьыл Өймөкөөн эргин нэһиликтэргэ 2 тыһыынча сылгы, ынах-сүөһү хоргуһан, сутан өлөһлөр. 363 быстарбыт ыал 74 арыһы кыһаллар ыал үстүн умнаһытты бараллар. Бу кэмнэ Ньукулай Кривошапкин 23 саастаах эдэр киһи этэ. Ол үрдүнэн бэйэтэ абатыттан өлүүлэтэн ылбыт сүөһүтүн тутан бэрт элбэх ыалы хоргуһан, сутан өлөр өлүүтүн быһыһалаан, күн-ый буолбута» [1, с.12-13].

Ити курдук алдьархай Ньукулай өйүгэр-санаатыгар ураты дьирин изийини, ыйданалаах ыра санааны иһрибитин көрөбүт: «Абата эллитин курдук арыгыттан-хаартыттан тэбэтэ, кэлэ-бара табаарынан эргинэр санаанан салайтарбыта... Киһи абата анаабыт баайын эһэт да, Дьокуускайга кириэн чэлэки сыанаба 200 буут хааһына туһун атыһалаан ылан, дойдутугар Өймөкөөннө, Кириэс Халдыһыга таһааран атыһаан 1000 солкуобай харчыланар уонна ол харчытынан уон көтөл аттары атыһалаан ылан, хас да сыл устата таһаһас бэдэрээтэһэн таһан, бэрт түргэн тэтиминэн байан барар» [1, с.13].

Айымньыны ааһа оһорон, аны атыһыт Ньукулай Кырбаһаанкын арбарар аартыктарын хайа көрөбүн, сылыктыы, сыаналыы саһыһын. Суруйааччы ааптар эрэ буолбакка, экономика наукатын докторын, профессорын быһыытынан, сытыы, боччумнаах, түгэхтээх, ылыннарылаах көрүүлэрин чорботон, дьиринник ыһыттыы, сүгүрүһэ, маһтанан ааһары бэлэстиир тоһоостоох. Ол да иһин эргиччи кэрэхсэбиллээх сэнэн олоххо хардылаан эрэр үүнэр көлүөнэ, кэнээри эдэр ыһаһа иһтэр-үөһтэр суолтата мунура суох үрдүк, кэмэйэ суох кэспиллээх. Биһиги санаабытыгар, бу оһуолга ууруллар дьытээһи энциклопедия дьытээһинэ, эн албаһаабаккын.

Сир түнүүгэр тэннээх, сээркээн сэнэнтэн абыях холобуру аһан-санаан ааһабыт: «Дойдугар киһи ыһаһа ыалга төрөбүн биэрэр маньаһа айаһыт уонна хаһаас арыһы мустаран ылар... Итини таһынан Кырбаһаанкын нэһилиэтин ыалларыгар табаарын изс бизэстиир. Ол төлөбүрүн харчынан буолбакка түүлээһинэн ылар... Кыһыннары-сайыннары киһи дьыттин көрөн-харайан оһорор уон бизс лонкур эр бэртэрэ хамнаһыттардаах, алта

сылгыһыттаах, уонча ынах сүөһүтүн көрөр дьахталлардаах.

Аны булчуттаран элбэх аһааннаах түүлээһи тутарыгар түүлээх сыанатын адыас чингэтэн тутар уонна кыра бытархай харчытын бэдэһсүтэн тутарыгар улаханник барыһар. Оһон бүтүн Өймөкөөн, Муома уонна Охуотскай түүлээсэ сыл айы биір илиһигэ киһэр. Маны Өймөкөөн — Охуотскай суолун аһан, Саха сирин хотугулуу илин өттүнээһи түүлээһи барытын олоххо быһаһы наадалаах аһа, табаарга атаһаһан, сыл айы ылар» [1, с.14].

«Оһоннор эргиччин ханатар өссө биір көдүүстээх ныммата дин ханник эрэ ыалга биір атыһар үөрүн уон сылга дин иһтэрэ биэрэр, ол бэдэрэтин кэмэ туолуута киһилэртэн маньаһыт биір эдэр атыһар үөрүн тэннэттэрэр. Ол эбэтэр ол ыал уонча сыһынан иһи-үс атыһар үөрдэһэн сэнэс ыал аһаһыгар киһэр. Онтон атыһыт барыһынан бэлэм көлө аттанарын аһан, түүлээх атыһалаһар дьонноһон хаалара буолар. Эмиз итинник ныманан Өймөкөөнүн таһынан Магадан уобалаһыгар тийэн, кураанах сирдэри булан, сахалары олохтоур, эбэһнэри кытта бэдэрээтэһэн, таба иһитин тэнитэр уонна эргиччин лаппа кэнэтэр. Оһон сылга уолсайа сүүс тыһыынчаба тийэр тиһи тириитин, үс тыһыынча кыһыл саһыл уонна иһи-үс тыһыынчаба тийэр кырынааһы хомуйан Магаданынан, Охуотскайынан, Дьокуускайынан, Аллараа Ногородка тийэр дьаарбанкаларга баттар» [1, с.14-15].

Манна даһатан эттээх, Ньукулай Уоһукабыс суруксут оһостор дьонун бэрэ сийдэлээн, төрдүн-уһун үөһтэн эрэ баран талара. Ол курдук киһиэхэ суруксутуу сылдьыбыттарыттан иһи улуус кулубата уонна иһи улахан интэллигизн дьон тахсыбытара. Чуолкайдаатааха саха үөрэхтээхтирэнн биридэстэрэ этэ. Киһи Кырбаһаанкын бастагы кэргэнэ Дьэбдэһий урукку кэргэһиттэн төрөппүт Сиймэн баай уола. Бу баһыһыгар Уола Мэнэ улуһун кулубатынан үлэлээбит. Романовтар династияларын 300 сылын бэлэстээһингэ Саха сириттэн барбыт дэлэгээссийэ чилиһэ. Онтон иһи биллэр интэллигизнэртэн биридэстэрэ Өксөкүлээх Өлөксөй, иһис эмиз Тааттаттан төрүттээх, кэлин Усуһаанаба сэбиэскэй былааһы олохтоһот, онтон хоту сылдьан норуот фольклорун хомуйбут киһи Охонхой Чаркаһын.

Этэргэ дьылы, Ньукулай Кырбаһаанкын, бэйэтэ үөһэс суох эрэри өй-санаа үрдүк таһымна таһыстаһына сайдыһа-үүнүүгэ тиздэрин тыһынан эрэ буолбакка, дьыаланан көрдөрбүтэ» [1, с.94-95].

Түмүктээн эттээх, экономика наукатын доктора, профессор Василий Романович Дарбасов-Дабаччыма үс саха дьонугар сэрэгитигэр үйэттэн үйэсэ номоххо кирибит атыһыт Кырбаһаанкын туһунан эргиччи кэрэхсэбиллээх сэнэни бэлэһтээбитэ ааһаһыларга өлбөт-сүппэт, өлбөдүбүт өйдөбүннүк. Оһон бу дьоннаах, көрбүт эрэ кэрэхсэх, ааһыт, эрэ аһыһаах айымньыта улуу нууча тыһыгар тылаһаһанан, аан дойду ааһаһыларыгар тийэрэ буоллар дин барба баһаһытын тиздэбит.

Литэрэтиирэ:

1. Дарбасов В.Р. - Дабаччыма. Атыһыт Кырбаһаанкын. - Дьокуускай: Айар, 2021. - 192 с.

2. Мординов А.Е. Избранные труды. Т.2. - Якутск, 2010. - 368 с.

Егор Гаврильевич ВИНУКОВ,

философия наукатын

хандьыдаата, доцент, Норуоттар

икки ардыларынааһы Наһаалар

академияларын академига,

Арасыйыа философияба

уопсастыбатын, РФ

суруналыһытарын сойууһун

чилиһэнэ.

— «САХАМЕДСТРАХ» ИНФОРМИРУЕТ —

Врачи Якутии о новом штамме коронавируса «Омикрон»

АО СМК «Сахамедстрах» представляет вниманию жителей и гостей Якутии методический материал с участием врача-педиатра и врача-терапевта о том, как распознать «омикрон», и что делать, если вы заболели.

Лариса Захарова,
врач-терапевт высшей
квалификационной категории,
Отличник здравоохранения
Республики Саха (Якутия):

— Самые распространенные симптомы нового штамма коронавируса «омикрон» — это першение в горле и большая слабость. Омикрон отличается от предыдущих штаммов коронавируса тем, что является наиболее заразным, то есть, выражаясь простыми словами — гораздо более заразным. Один больной может заразить до 100 человек. Омикроном можно заразиться даже бесконтактно: человек прошел без маски по коридору, по которому до него проследовал инфицированный новым штаммом коронавируса — омикроном, и заболел.

Сравним штаммы «омикрон» и «дельта». Вкус и обоняние практически не пропадают в случае заболевания данными штаммами. При инфицировании дельтой часто наблюдалось чихание, при омикроне его нет, при дельте — боли в горле, при омикроне оно не болит, но беспокоит сильное першение с ощущением расщипывания. Высокая температура при «омикроне» у взрослых — достаточно редкое явление.

При симптомах коронавирусной инфекции, вызванной новым штаммом «омикрон», необходимо начинать лечение с вызова участкового терапевта из поликлиники либо центральной районной больницы по месту жительства. Ни в коем случае нельзя самостоятельно пить антибиотики. Против вирусов они бесполезны, но дают значительную нагрузку на организм. К тому же, при бесконтрольном приеме, может очень быстро развиться устойчивость — естественный процесс, при котором у бактерий со временем развивается устойчивость к препаратам, применяемым для борьбы с ними. По мере развития устойчивости эффективность лекарств постепенно

снижается и в итоге — теряется полностью.

Существующие вакцины против новой коронавирусной инфекции также эффективны против штамма «омикрон». Старайтесь вовремя проходить вакцинацию и ревакцинацию — это убережет вас и ваших близких, друзей и коллег от губительных для организма последствий болезни, обеспечит более легкое течение болезни. Будьте здоровы, берегите себя и родных!

Варвара Борисова, врач-педиатр:

— Несмотря на то, что взрослые могут переносить заражение штаммом «омикрон» в том числе бессимптомно, дети в свою очередь, могут выражать больше жалоб. У детей, как свидетельствуют данные по России, омикрон диагностируется намного чаще, чем другие варианты SARS-CoV-2.

Омикрон характеризуется коротким инкубационным периодом — около двух дней, по сравнению в среднем пятью днями у «дельты», и до двух недель в случае с новой коронавирусной инфекцией COVID-19.

Рвота, диарея, необычная сыпь, потеря аппетита, отсутствие интереса и повышенная усталость, сухой кашель, насморк, повышение температуры — все это может свидетельствовать о заражении ребенка новым штаммом коронавируса «омикрон». В группу повышенного риска попадают дети с генетическими, неврологическими, сердечно-сосудистыми заболеваниями, врожденными пороками сердца, ожирением, сахарным диабетом, астмой или другими хроническими заболеваниями, а также в возрасте до года, и дети, рожденные раньше срока.

В настоящий момент мы мало знаем об «омикроне», никто из представителей медицинской общественности не знает, чем может обернуться заболевание в дальнейшем, какие последствия для постоянно растущего организма ребенка могут наступить после перенесенной болезни.

Перед выходом на улицу обязательно проследите, чтобы ребенок надел перчатки, приучите сыновей и дочерей не прикасаться голыми руками к предметам

на улице, в общественном транспорте следите, чтобы ребенок держался за поручни руками в перчатках. Если ребенок маленький, постоянно следите, чтобы ручки были чистыми, не допускайте грязных рук во время еды и игры между детьми. Гигиена рук и личная гигиена — главное правило в борьбе с вирусами и бактериями, дети часто трогают глазки себе и друзьям, трут их, когда хотят спать, а слизистая глаз и рта — отличная среда для размножения инфекции. Каждому ребенку необходима поддержка иммунной системы и постоянное грамотное восполнение дефицитов микро- и макроэлементов, подобранных совместно с врачом-педиатром, в эпоху пандемии COVID-19 об этом стоит особенно позаботиться.

Вакцинация детей — дело очень индивидуальное, необходимо проверять здоровье и показания к вакцинации у ребенка досконально, предельно точно изучив необходимость в вакцинации. Все дети разные, каждый из них имеет определенный уровень здоровья, необходимо подходить к вакцинации с учетом всех особенностей развития, наличия хронических и наследственных заболеваний, в каждом случае вакцинация должна быть контролируемым действием, действием высокого уровня ответственности врача и родителей.

Методическими рекомендациями показана ревакцинация раз в полгода для достаточной защиты от новых штаммов, перед повторной вакцинацией, либо по истечению шести месяцев после перенесенной болезни, сдавать анализ на антитела не требуется. Вакцинированные, бдительные родители, полноценный иммунитет — на данный момент самые лучшие защитники ребенка от новой коронавирусной инфекции, штаммов «омикрон» и «дельта». Сегодня мы должны объединить все усилия, чтобы обеспечить нашим детям уверенность в будущем, возможность получать достойное образование, исключив дистанционные методы обучения.

По вопросам оказания бесплатной медицинской помощи Вы можете обратиться в контакт-центр здравоохранения РС(Я) по телефону:

8 800 100 14 03, сайт: <https://sakhamedstrakh.ru/index.php>

АО СМК «Сахамедстрах».

— САНА КИНИГЭ —

— УГОЛОК ПОЛИЦИИ —

«Айар» кыһатын сана кинигэлэрэ

«Айар» кинигэ кыһатын сана тахсыбыт, буруолуу сылдьар кинигэлэрин уонна хомуурдарын күндү аабааччыларбытыгар билиһиннэрбит.

«УРСИК» диэн Эдуард Ефремов — Дэхси сана арамаана бэчээттэнэн тахсыбыт. Кинигэбэ Арасыйыа Эбэ хотун үлэһит-хамначчыт да, үөрэхтээх, биллиилээх да дьонун долгуппут, сүргэлэрин көтөхпүт, батталы-атабастабылы утары аба-сата уотун сахпыт, ол туһугар туруулаһпыт-охсуспут, эдэркээн олобун толук уурбут, сахалартан бастакы учуонай, революционер Константин Гаврильевич Неустров — Урсик уустук олобун туһунан суруллар.

«ТУМАННА СИМЭЛИИБИТЭР» диэн элбэх аабааччы кэтэспит Иван Андросов — Айанныт арамаана 3-с чааһа күн сиригэр көрбүт, Айымны ааспыт үйэ устуоруйатын чахчытын уусураннык кэпсир. Кыргыс үйэтигэр

«ЖЁЛТЫЕ СЛЁЗЫ ДЬЯВОЛА» диэн Николай Степанов сэгэнэ. Кинигэбэ саха норуотун олобун устуоруйатыгар суолталаах үлэрийиылара сырдатыллар. XVII үйэ сагаланытыгар нуучча норуота саха сиригэр-уотугар маннай үктэниитэ кэпсэнэр. Ааптар ону тэнэ сэгэнигэр өбүгэлэрбит итэҕэллэрин, көрүүлэрин, үгэстэрин сиһилии сырдатар.

«Айар» кинигэ кыһатын маҕаһыныгар дьизни-уоту ыраастыырга, алгыс, арчы туомугар туттуллар хомуурдар атыгыга бааллар. Хомуурдарга сылгы сизлэ, кыһан от, холумтат, тырыһына уонна билгэһит, эмчит Чугдаара Хотун кыра сүбэ кинигэтэ кирибиттэр.

«Айар» кинигэ кыһатын маҕаһына «Баарт» бизнес-киин дьизтин бастакы этээнигэр көспүт. Баай тыллаах кинигэлэри, хомуурдары атыылаһан, тус олоххутугар туһаныт.

Людмила ГОРОХОВА.

Уважаемые жители Чурапчинского района, будьте бдительны! Сотрудники службы безопасности банка никогда не звонят своим клиентам!!!

Два жителя Республики Саха (Якутия) потеряли деньги после общения с мошенниками.

— На днях 41-летнему жителю нашей республики поступил звонок от лже работника банка «ВТБ», который сообщил, что сего банковской карты пытаются незаконно снять денежные средства и для их сохранения нужно сообщить реквизиты своей карты. Поскольку звонивший знал все его данные — ФИО и банковские счета, он поверил ему на слово и выполнил его указания. Затем позвонил якобы сотрудник ФСБ, который стал расспрашивать, имеются ли у потерпевшего карты в других банках. Тут мужчина заподозрил неладное, и прервал разговор. Однако, к тому времени с кредитной карты мужчины были похищены 166 918 рублей.

— Другой случай обмана произошел с 36-летним вахтовиком. В интернет-приложении он разместил объявление о продаже детской кроватки за 8 500 рублей. Вскоре ему написал потенциальный покупатель и прислал ссылку, перейдя по которой мужчина ввел данные банковской карты, и трехзначный CVV-код. Таким образом мошенники похитили у него 68 000 рублей.

Запомните:

— При получении сообщений от банков, мобильных операторов о проблемах со счетом, обязательно перезвоните по официальному номеру банка и уточните нужные сведения.

— Банк никогда не запрашивает информацию подобным образом;

— Не совершайте никаких операций по инструкциям звонящего. Все операции для защиты карты сотрудник банка делает сам;

— Завершите разговор. Сотрудник банка никогда не попросит данные карты или интернет-банка. В случае проявления подозрительной активности карта просто блокируется, а разблокировать ее владелец может только лично в офисе банка!!!

Татьяна УВАРОВА,
старший участковый уполномоченный полиции
ОМВД России по Чурапчинскому району капитан полиции.

Эбэрдэлиибит!

Күндү бэтэрээммитин, ССРС култууратын туйгунун, «Гражданская килбиэн» хаһаайкатын Мария Петровна ИУСТИНОВАНЫ 75 сааскын туолбуккунан ис сүрэхпититтэн эбэрдэлиибит!

Эн олоххо дьулуургауан, үтүгүн майгыгынан, үлэбэ көххүнэн өрүү биһизэхэ холобур буолабын.

Баҕарабыт күн сиригэр баар бары үтүөнү, сырдыгы, кэрэни, чэгиэн доруобуйаны, дьиз кэрэгинэр этэнигэр буолууну!

Эбэрдэни кытта кииннэммит биһилэтиэкэ ситимин кэлэктиибэ.

